

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОСТОРОВО - КЛАСТЕРНИЙ БІЗНЕС

УДК 347.736.3

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Ватченко О.Б., к.е.н.
Шатоха В.О.

Університет митної справи та фінансів

У статті розглядалося впровадження антикризового управління на підприємстві ТОВ «Завод монтажних виробів». Проблеми антикризового управління розподіляються за чотирма групами: проблема розпізнання передкризової ситуації, проблема антикризового управління пов'язана з метрологічними проблемами життєдіяльності організації, диференціації технології управління, конфліктологія та селекція персоналу. Для прогнозування і оцінки потенційного банкрутства підприємства, окрім системи фінансових коефіцієнтів, для визначення незадовільності балансу неплатоспроможної організації, а саме: ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності використано моделі діагностики банкрутства до яких належать: коефіцієнт Бівера, Z-рахунок Альтмана, модель Ліса, модель Теффлера, модель R-рахунку, модель Колишкіна та модель Дюпона. Фінансовий аналіз та аналіз за моделями діагностики банкрутства показав, що підприємство ТОВ «Завод монтажних виробів» знаходиться у передкризовому стані. Для його подолання запропоновано інвестиційний проект: установка токарного верстату по металу Zenitech WM500 (1500). Проект дає підприємству підвищити якість продукції та отримати прибуток при терміні окупності 7 місяців.

Ключові слова: антикризове управління, фінансова діяльність, банкрутство, діагностика, підприємство, модель, методи, ймовірність, аналіз

UDC 347.736.3

ASSESSMENT PROBABILITY OF BANKRUPTCY IN INDUSTRIAL PLANTS

Vatchenko A., PhD in Economics
Shatoha V.

University of customs and finance, Dnipro

The article has examined the implementation of crisis management at the enterprise of «assembly plant products.» The problems of crisis management are divided in four groups: pre-crisis situation, problem identification, problem of crisis management associated with metrological problems of life, the differentiation of Technology

Management, Conflict and selection of staff. For the prediction and assessment of potential bankruptcy, in addition to the system of financial ratios to determine unsatisfactory balance of insolvent organizations, namely liquidity and solvency, financial stability, business activity, profitability used model diagnostics bankruptcy including: factor Beaver, Z-account Altman, model Fox, model Tefflera model R-credit model Kolyshkina model Dupont. Financial analysis and analysis of diagnostic models bankruptcy showed that the company LLC «Plant installation products» is in pre-crisis state. In order to overcome the investment projects: installation of metal lathe Zenitech WM500 (1500). The project enables the company to increase product quality and profit payback period at 7 months.

Keywords: crisis management, finance, bankruptcy, diagnostics, business model, methods, probability analysis

Актуальність проблеми. Успіх у бізнесі залежить від прийняття на себе усієї відповідальності за прийняті рішення, здібності працювати на межі своїх можливостей. Фахівці працюють у складних умовах, обумовлених досить суперечливими і важко прогнозованими процесами в економіці, політики і соціальній сфері.

Антикризове управління стало одним з найбільш «популярних» термінів в діловому середовищі. Під цим терміном розуміють управління компанією в умовах загальної кризи економіки, в інших випадках – управління на стадії банкрутства підприємства, або пов'язують це поняття з діяльністю антикризових керуючих в рамках судових процедур банкрутства.

Під визначенням банкрутство на підприємстві розуміється неможливе виконання підприємства своїх фінансових зобов'язань. На будь-якому підприємстві банкрутство фінансової діяльності характеризує реалізацію катастрофічних ризиків підприємства в процесі внаслідок якої воно не в змозі виконати зобов'язання перед бюджетом та задовольнити у встановлений термін пред'явлені з боку кредиторів вимоги.

Значну увагу в економічній науці приділяється питанню про діагностику банкрутства на підприємстві. Зумовлюється це тим, що: визначенням банкрутство на підприємстві розуміється неможливе виконання підприємства своїх фінансових зобов'язань. На будь-якому підприємстві банкрутство фінансової діяльності характеризує реалізацію катастрофічних ризиків підприємства в процесі внаслідок якої воно не в

зможі виконати зобов'язання перед бюджетом та задовольнити у встановлений термін пред'явлені з боку кредиторів вимоги.

Платоспроможність підприємства є актуальним показником в країнах з ринковими відносинами і таким чином, аналіз діагностики банкрутства показує який шлях подолання банкрутства на підприємствах потрібно обрати. Основними шляхами подолання банкрутства являються попередження, запобігання та подолання. Вони являються найефективнішим способом запобігання та визначення банкрутства на підприємстві.

Аналіз останній наукових досліджень та публікацій. Основний внесок у розвиток питань антикризового управління внесли зарубіжні та вітчизняні вчені такі як: Д.А. Довгань, А. Градов, А. Грязнова, Х. Едісон, Б.І. Кузіна, Дж. Камінски, Е. Коротков, Л. Лігоненко, В. Кошкін, С. Крейтмер, В. Крижановський, І. Мітрофф, С. Стоянова-Коваль, С.К. Рамазанов, С. Пірсон, П. Грін, У. Розенталь, М.А. Федотової, Р. Хітта, О.О. Шапурова. та інші. Але єдиний методологічний підхід до цього визначення відсутній, що призводить до необґрунтованості рішень.

Мета роботи: аналіз імовірності банкрутства на підприємстві ТОВ «Завод монтажних виробів» та визначення шляхів щодо поліпшення фінансово-господарського стану та вирішення кризової ситуації на підприємстві.

Завдання даної роботи полягає: у вивченні теоретично-методичне обґрунтування сутності антикризового управління; аналізу імовірності банкрутства на підприємстві ТОВ «Завод монтажних виробів»; визначенні шляхів вирішення кризової ситуації на підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає підприємство ТОВ «Завод монтажних виробів». *Предметом* дослідження виступає антикризове управління підприємством, його регулювання та визначення аналізу імовірності банкрутства на підприємстві.

Викладення основного матеріалу дослідження. Усі проблеми антикризового управління розподіляються за чотирма групами. Перша група включає проблеми розпізнавання передкризових ситуацій. Друга група проблем антикризового управління пов'язана з методологічними проблемами життєдіяльності організації. Ця група включає комплекс проблем фінансово-економічного характеру. Проблематику

антикризового управління можна уявити і в диференціації технології управління (третя група проблем). Вона включає в найзагальнішому розгляді проблеми моніторингу криз і розробку прогнозів розвитку соціально-економічних систем, проблеми розробки управлінських рішень. Четверта група проблем включає конфліктологію і селекцію персоналу, яка завжди супроводжує кризові ситуації [1].

З позиції антикризового управління дуже важливо класифікувати ознаки кризи, визначити їх оптимальний набір, що дозволяє оцінити ситуацію, своєчасно індукувати наближення кризи, оцінити його можливі наслідки і розробити програму виходу з кризи.

Криза (переклад з китайського «небезпека») становить переломний момент у послідовності процесів і дій. Основна особливість кризи полягає в тому, що вона загрожує руйнацією системи (частково або повністю). В умовах інституційних перетворень економіки України, гостро постає питання необхідності формування ефективної системи антикризового управління підприємством [2].

Небезпека кризи існує завжди, хоча б в силу існування випадкових непередбачуваних криз, і пам'ятати, що криза не тільки може чинити негативний вплив на розвиток системи, але і бути генератором якісної позитивної її трансформації, переходу на наступний, більш високий рівень її розвитку.

Одним із головних завдань управління в конкурентному ринковому середовищі є виявлення банкрутства і розробка контрзаходів, спрямованих на подолання на підприємстві негативних тенденцій.

Основною ознакою банкрутства є нездатність організації забезпечити виконання вимог кредиторів протягом трьох місяців із дня настання терміну платежу. Після закінчення цього терміну кредитори дістають право на звертання в арбітражний суд про визнання організації-боржника банкрутом.

Банкрутство зумовлене самою сутністю ринкових відносин, пов'язаних із невизначеністю досягнення кінцевих результатів і ризиком утрат. Передумови банкрутства різноманітні: це результат взаємодії численних факторів, як зовнішніх (економічні, політичні, посилення міжнародної конкуренції у зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу, демографічні), так і внутрішніх (дефіцит власного оборотного капіталу, зниження ефективності використання виробничих ресурсів

підприємства, його виробничої потужності, створення наднормативних залишків незавершеного будівництва, незавершеного виробництва, виробничих запасів, готової продукції, відсутність збуту через низький рівень організації маркетингової діяльності з вивчення ринків збуту продукції, формування портфеля замовлень, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, вироблення цінової політики; залучення позикових засобів в оборот підприємства на невигідних умовах; швидке і неконтрольоване розширення господарської діяльності) [8].

Основними інформаційними джерелами оцінки ризику банкрутства організації є форми фінансової звітності: Баланс (Форма №1), Звіт про фінансові результати (Форма №2), Звіт про Рух грошових коштів (Форма №3), Звіт про власний капітал (Форма №4), Примітки до річної фінансової звітності (Форма №5).

Основними завданнями проведення оцінки ризику банкрутства організації є такі:

- встановлення задовільності або незадовільності структури балансу;
- встановлення зв'язку між оцінкою структури балансу та фінансовим станом організації;
- оцінка ліквідності та платоспроможності організації;
- оцінка фінансової стійкості організації;
- оцінка потенційного банкрутства за системою формалізованих критеріїв.
- оцінка потенційного банкрутства за системою неформалізованих критеріїв [3].

Для визначення поточного стану підприємства в світовій практиці використовують два підходи:

а) перший заснований на використанні фінансових показників, які характеризують стійке зростання і фінансову стабільність економіки України і, зокрема, фінансову стійкість підприємств – основного структурного елементу економічної системи країни. Оцінка фінансової стійкості в короткостроковому плані пов'язана з ліквідністю балансу і платоспроможністю, причому вони оцінюються за допомогою абсолютних, і відносних показників: коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності,

коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт співвідношення власних та позичкових коштів.

б) другий підхід заснований на застосуванні найпоширеніших моделей оцінки кризових явищ і процесів за допомогою наступних економетричних моделей: модель діагностики кризових явищ на основі Z-рахунку Альтмана, модель Ліса для оцінки діагностики кризових явищ, модель діагностики кризових явищ за показниками Бівера, модель Дюпона, модель Колишкіна, коефіцієнт R-рахунку.

Використання фінансових показників, які характеризують стійке зростання і фінансову стабільність економіки України і, зокрема, фінансову стійкість підприємств – основного структурного елементу економічної системи країни. Оцінка фінансової стійкості в короткостроковому плані пов'язана з ліквідністю балансу і платоспроможністю, причому вони оцінюються за допомогою абсолютних, і відносних показників [4].

Використання прогнозування і оцінки потенційного банкрутства економічного суб'єкта, окрім системи коефіцієнтів для визначення незадовільності балансу неплатоспроможної організації, оцінки її ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності тощо, необхідно використовувати й інші показники (критерії) оцінки ризику банкрутства, розроблені зарубіжними та вітчизняними вченими [5].

До системи основних формалізованих критеріїв або моделей діагностики банкрутства зображено на рисунку 1.

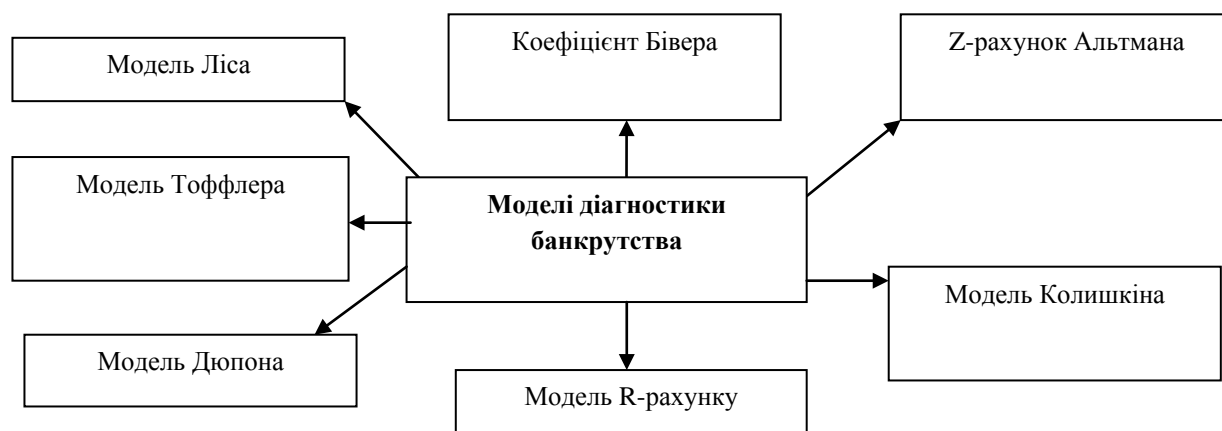

Рис. 1. Моделі діагностики банкрутства
Авторська розробка

ТОВ «Завод монтажних виробів» Основна продукція заводу призначена для теплових електростанцій та АЗС.

Оцінка фінансової стійкості в короткостроковому плані показана у таблиці 1.

Таблиця 1. - Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Завод Монтажних Виробів»

Показники	Роки				Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
	2012	2013	2014	2015	2012/2015	2012/2015
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,7217	0,7425	0,7245	0,6785	-0,0432	-5,99
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,2783	0,2575	0,2755	0,3216	0,0433	15,56
Коефіцієнт покриття	0,9369	0,8288	1,3387	1,1355	0,1986	21,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,8195	0,6982	0,6433	0,1355	-0,684	-83,47
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1192	0,0221	0,0323	0,0224	-0,0968	-81,21
Коефіцієнт автономії	0,6680	0,7343	0,5442	0,4190	-0,249	-37,28
Коефіцієнт фінансової залежності	0,3320	0,2657	0,4558	0,5810	0,249	75,00
Коефіцієнт фінансування	0,4969	0,3619	0,8374	1,3864	0,8895	179,01
Коефіцієнт співвідношення власних та позичкових коштів	2,0124	2,7635	1,1942	0,7213	-1,2911	-64,16

Авторська розробка

Коефіцієнт зносу основних засобів показав, що у 2015 році зменшався протягом 4 років, але не досяг рекомендованого значення 50%. За динамікою показників ліквідності підприємства бачимо, що підприємство протягом 3 років було ліквідним, а у 2015 році являється не ліквідним, коефіцієнт покриття знаходиться у нормі, а коефіцієнт абсолютної ліквідності завжди являється не ліквідним. Фінансовий стан підприємства протягом 3 років мав стійкий стан, але тенденція була на грані не стійного стану, а у 2015 році стало не стійким.

Проведемо аналіз діагностики банкрутства за моделями для підприємства ТОВ «завод монтажних виробів» за 2012-2015 рік у табл 2.

Аналіз діагностики банкрутства на підприємстві ТОВ «Завод монтажних виробів» за 2015 рік показав, що за моделлю 1,2,3 Колишкіна підприємство перебуває у зоні невизначеності, за коефіцієнтом Ліса –нема загрози банкрутства, двохфакторна модель імовірності банкрутства (індекс Z) показує, що підприємство знаходить у дуже високій зоні банкрутства, за моделлю R-рахунку середня можливість банкрутстві, а за моделлю Бівера – за 5 років до банкрутства. Отже, за проведенням аналізом діагностики банкрутства підприємства ТОВ «Завод монтажних виробів» знаходиться у передкризовому стані.

Таблиця 2 - Аналіз моделей з діагностики банкрутства за 2012-2015 роки

Назва моделі	2012 рік	Можливість банкрутства	2015 рік	Можливість банкрутства
Двофакторна модель імовірності банкрутства (індекс Z)	-1,009	Дуже висока	-1,3684	Дуже висока
Модель 1 О.В. Колишкіна	0,0056	Зона невизначеності	0,053	Зона невизначеності
Модель 2 О.В. Колишкіна	0,5655	Зона невизначеності	0,7221	Зона невизначеності
Модель 3 О.В. Колишкіна	0,3984	Зона невизначеності	0,5729	Зона невизначеності
Модель R-рахунку	0,6422	Мінімальна	0,1979	Середня
Модель Ліса	0,0369	Висока загроза	0,4208	Нема загрози
Коефіцієнт Бівера	-0,1922	За рік до банкрутства	0,0396	За 5 років до банкрутства

Авторська розробка

Шляхи подолання банкрутства на будь-якому підприємстві включають в себе використання таких напрямів:

1) Попередження банкрутства входить такі шляхи як: постійний моніторинг фінансово-господарської діяльності підприємства та середовища здійснення його діяльності (на мікро- та макрорівні), проведення діагностики ймовірності банкрутства підприємства, запровадження на підприємстві системи раннього попередження та реагування, використання основних вітчизняних та зарубіжних методик прогнозування ймовірності банкрутства підприємства, запровадження на підприємстві прогнозування, як основного елемента визначення можливих кількісних і якісних змін стану підприємства, використання на підприємстві стратегічного планування.

2) Запобігання банкрутству входять такі шляхи як: забезпечення економічної безпеки підприємства, запровадження та систематичне проведення контролінгу на підприємстві, здійснення антикризового управління, створення на підприємстві своєрідного механізму управління, здійснення реінжинірингу.

3) Подолання банкрутства входять такі шляхи як: проведення фінансової санації або фінансового оздоровлення підприємства, проведення реорганізації, здійснення реструктуризації та ліквідація [7].

Підприємство ТОВ «Завод монтажних виробів» знаходить в шляху попередження банкрутства. Для підприємства запропоновано інвестиційний проект щодо поліпшення стану підприємства ТОВ «Завод монтажних виробів» на придбання нового токарного верстату по металу Zenitech WM500 (1500), який дає підприємству підвищити якість продукції та отримати прибуток.

Таблиця 3 – Показники ефективності проекту

Показники	1	2	3	4	5
Інвестиції (грн.)	647 781				
Чистий грошовий потік (грн.)	929396,2	1188981	1488363	2209000	2778469
Коефіцієнт дисконтування при ставці 15%	0,8696	0,7561	0,6575	0,5718	0,4972
Дисконтований потік грошових коштів (грн.)	808203	898989	978599	1263106	1381455
Чиста приведена вартість (грн.)	4682571				
Індексу доходності (Індекс прибутковості)	8,23				
Строк окупності капітальних вкладень (рік)	0,69				

Авторська розробка

Аналізуючи отримані результати, можна зробити висновок, що проект потрібно прийняти, тому що його чистий дисконтований дохід дорівнює 4682571 грн., індекс доходності – 8,23, а строк окупності капітальних вкладень становить 7 місяців.

Висновки. Благополучний фінансовий стан підприємства – це важлива умова його безперервного й ефективного функціонування. Діагностика банкрутства набуває все більшого значення та важливості в системі антикризового управління, в тому числі і моделі діагностики банкрутства. Моделі діагностики банкрутства дозволяють, користуючись обмеженою кількістю показників, оперативно отримати інформацію про фінансовий стан підприємства і попередити про виникнення кризового стану на підприємстві.

Незважаючи на те що антикризове управління в підприємстві спрямовано на подолання таких явищ, як банкрутство, безпосередньо у діяльності підприємства (на мікрорівні) важливе значення має також регулювання ситуації з неплатоспроможністю на державному (макро) рівні шляхом запровадження сучасних розвинених систем правового регулювання неплатоспроможності.

Фінансовий аналіз та аналіз за моделями діагностики банкрутства показав, що підприємство ТОВ «Завод монтажних виробів» знаходиться у стані попередження банкрутства. Для попередження банкрутства запропоновано інвестиційний проект: установка токарного верстату по металу Zenitech WM500 (1500). Цей проект потрібно прийняти тому що чистий дисконтований дохід дорівнює 4682571 грн., індекс доходності –

8,23. Проект дає підприємству підвищити якість продукції та отримувати прибуток при терміні окупності 7 місяців.

Проведені заходи за моделі діагностики банкрутства можуть захистити підприємство від банкрутства та подальшої ліквідації шляхом попереднього виявлення кризових умов розвитку та застосування всіх необхідних контрзаходів для стабілізації його стану та покращення умов розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Підручник Загірняк М.В., Перерва П.Г., Маслак О.І. «Економіка підприємства: магістерський курс. Частина I», 2015 рік
2. Навчальний посібник А.Д.Чернявський «Антикризове управління підприємством», 2015 рік
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5199064/page:28/>
4. Підручник «Фінанси підприємства» О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук- Умань: Вид. «Сочінський», 2012.- 501с.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_32831_metodika-otsinki-riziku-bankrutstva-za-koefitsiientom-potochnoi-platospromozhnosti.html, 2014-02-04
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zmi.at.ua/>
7. Стаття «Банкрутство підприємства та шляхи його подолання», Лілія Оксентюк, 14.03.2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2015>
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.5dp.com.ua/content/view/9564/>